

ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Ο ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΝΟΣ

ΠΕΡΑΝ, 'Οκτώβριος. (Του ἀναπακροῦ μάς). — Ἡ ἀνακρίψις τῆς Ἀγκύρας δὲ πρῶτευούσης τῆς κεμαλικῆς Τουρκίας ἀχρήστευσε τὰ ἐδῶ ὑπουργεῖα, μὲ τὰ ἀρχεῖα τους. Ἀργότερα ἐξεδηλώθη ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ἀρχεῖα αὐτὰ καὶ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἐγγράφων τῶν, κυρίως δὲ ὅταν διεπιστῶθη ὅτι μεγάλη ποσότης ἀρχείων τοῦ 18ου αἰῶνος ἐπωλήθη ὡς ἄχρηστος χάρτης εἰς χαρτοποιεῖον τῆς Βουλγαρίας, ἐλήφθησαν μέτρα. Ἐτοί τὰ ἀρχεῖα διεφυλάχθησαν. Ἡ ὑπηρεσία ἀρχείων ὑπῆρχε εἰς τὴν πρωθυπουργίαν καὶ ἤρχισε, μὲ τὴν καθοδήγησιν ξένου εἰδικοῦ, κάποια ταξινομήσις τῶν, πού ἀφορᾷ μὲνρι σήμερον 1 1/2 ἑκατομμύριον ἐγγράφων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὠρισμένοι Τούρκοι, ὅπως ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐδῶ πανεπιστημίου Ἀχμέτ Ρεφίκ, ὁ Τουργᾶν Τάν καὶ ἄλλοι ἐμελέτησαν μέρος ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα αὐτὰ καὶ ἐξέδωκαν μονογραφίας, μερικὰ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐνδιαφέρουν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ μετὰ τὴν Ἀλωσιν, ὅπως εἶνε καὶ μελέτη Τούρκου ἀρχιτέκτονος περὶ συνοικισμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Πορθητοῦ, μελέτη πού ἐβασίσθη στὰ ἀρ-

χεῖα τοῦ Ἐβκασίου, ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἐπιβεβαιοῦται καὶ τὸ ὅτι κτήτωρ τοῦ ναοῦ τῆς Παναχράντου, τοῦ Φεναρί Ἰσᾶ μεστῆζτι, ἦτο ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς Λύψ, ἀφού ὅλη ἡ ἐκεῖ περιοχὴ ἐλέγετο ἐπὶ Πορθητοῦ «Λύψ μαναστηρί μαχαλεσί».

Ἀπ' τὰς ἀναφερθείσας μονογραφίας τὸ «Ταρίχι μουσαχαμπ-λερ», ἱστορικὰ ἀνέκδοτα, τοῦ Τουργᾶν Τάν εἶνε ἐνδιαφέρον καὶ γιὰ τὰς τουρκικὰς πληροφορίας, πού μεταδίδει περὶ τοῦ ἀρχιγούναρη τοῦ σουλτάνου, Μανωλάκη Καστοριανοῦ, πού ἔπαιξε τὸσον ρόλο εἰς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, μὲ τὴν σχολὴν πού ἱδρυσεν ἐδῶ, εἰς τὴν Χίο καὶ τὴν Ἀρτα καὶ γιὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργο τοῦ ὁποίου ὀμιλεῖ συνοδικὸν γράμμα τοῦ 1691, τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου, πού τὸν ἀποκαλεῖ «ἐπισημώτατον ἀρχοντα», γιὰ τὸ ἐδῶ διδασκαλεῖο τοῦ ὁποίου διετέθησαν τότε τὰ ἐμβλήματα τῆς Παναγίας ὙΕ Μαρμαρίων καὶ τοῦ Ἀγίου Νικολάου Ψωμαθειῶν, πού εἶνε ἀπ' τοὺς λειτουργοὺντας ἐδῶ ναοὺς. Ὁ Τουργᾶν Τάν, πού ἐμελέτησε, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Ἀχμέτ Ρεφίκ, ἀρχεῖα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὀμιλεῖ κυρίως

γιὰ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Μανωλάκη Καστοριανοῦ, τοῦ πρωτογούναρη, «κιουρκτίμασπ», Κιουτσούκ (μικροῦ) Μανῶλη, στὸ γεννητσαρικὸν κίνημα τοῦ Πατρῶνα Χαλίλ ἐπὶ Ἀχμέτ τοῦ Γ' καὶ δίδει ἐμμέσως τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τοῦ Καστοριανοῦ, ὁ ὁποῖος συμφώνως μὲ ἔκθεσιν ἐπὶ τοῦ κινήματος αὐτοῦ, ἦτο ξανθὸς, μὲ γαλανά μάτια καὶ χωρὶς γενειάδα.

Ὁ Καστοριανὸς ἦτο τελείως ξένος πρὸς τὸ κίνημα ἐκεῖνο, ἀπλῶς δὲ ἀνεφύετο τὸ δυνάμει του, διότι σκοπόμενος οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως διέδωσαν εἰς τὸ πλῆθος, πού συνεκτετρώθη εἰς τὸ Ἄτ Μειδᾶν τῆς Σταμπούλ, ἐκεῖ στήν κοιλάδα τοῦ Λύκου, ὅτι ὁ ἀποσταλεῖς σ' αὐτοὺς νεκρὸς τοῦ βεζύρη Ἰβραήμ πασᾶ ἦτο τοῦ ἀρχιγούναρη τοῦ σουλτάνου Μανωλάκη, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Τουργᾶν Τάν μεταδίδει καὶ μερικὰς ἀκόμη πληροφορίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξάγεται ὅτι ὁ Μανωλάκης Καστοριανὸς εἶχε ἀρκετὴν ἰσχύν στὸ ἀνάκτορον τοῦ Τόπκαπρου, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχαν ἀνανεωθῇ, μὲ διαταγὴ πρὸς τὸν ἀγᾶ τῶν Γενητᾶρων, αἱ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις περὶ ραγιάδων, πού ἔπρεπε νὰ ἐγκωλύουν τὴν ἐνδυμασίαν τῶν καὶ τοὺς ἀρχιγυρεύετο, ἂν δὲν εἶχαν σουλτανικὴν ἄδεια. «Φιρμάνι», νὰ ἱππεύουν ἢ νὰ καθοῦνται σὲ βάρκα μὲ τρία ζεύγη κουπιῶν. Ὁ Καστοριανὸς εἶχε τέτοιο φιρμάνι, ἐπὶ πλεόν δὲ τὸ ἐπετρέπετο νὰ φορᾷ καλτάκι ἀπὸ σαιμούρι, προνόμιον ὁποῖο ἐλάχιστοι ἀπὸ τοὺς ραγιά-

δες εἶχαν καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ τότε ἀρχιναυπηγὸς τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου Δημήτριος, πού ἐδικαιοῦτο νὰ μεταφέρῃ κρασί στὸ σπίτι του.

Περὶ τοῦ σουλτανικοῦ ἀρχιγούναρη καὶ γενικώτερα περὶ τῆς συντεχνίας τῶν γουναράδων τῆς ἐποχῆς τοῦ Καστοριανοῦ, τῆς λεγομένης τῶν Λαλέδων, ὁπότε ὁ Τούρκος ποιητὴς Νεδίμ ἔγραφε περὶ λαλέδων καὶ γουναρικῶν, ὀμιλεῖ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχείων τῆς Πύλης καὶ ὁ Ἀχμέτ Ρεφίκ εἰς τὸ «Ἐσκι Ἰστανμπούλ» του. Ἀναφέρει συνεννοήσεις τῆς βεζυρίας μὲ τὸν ἀρχιγούναρη πρὸς πρόλῃπιν ζημίαν τοῦ ἀνωτέρου κόσμου τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὶς ποδήρεις καὶ ἄλλες γούνες πού ἠγόραζε, διότι φαίνεται ὅτι ἐδῶ καὶ στήν Ἀδριανουπόλιν ἐχρησιμοποιοῦντο ὀλιγώτερα ἀπὸ 80 σαιμούρια ἢ 200 δέρματα νυφίσσας γιὰ μιὰ γούνα, ὅπως ὠρίζε κανονισμός, πού ἀπηγόρευε ἐπὶ ποιῆν θανάτου τὴν αἰσχροκέρδεια καὶ τὴν χρησιμοποίησιν παλαιῶν σαιμουριῶν.

Τὸ Πατριαρχεῖο κ' ἡ ρωμιοσύνη ἀπὸ τὸ 1688 ἀκόμη ἐπωφελοῦντο τῆς πολιτικῆς ἰσχύος τοῦ Καστοριανοῦ, διότι ἦτο τότε ἀρχιγούναρης καὶ φίλος τοῦ βεζύρη Ἀϊνατῆ Σουλεϊμᾶν πασᾶ καὶ στὸ σπίτι τοῦ Μανωλάκη, εἰς τὸ Ὁρτάκιοι τοῦ Βοσπόρου, ἐκρούθη ὁ βεζύρης, ὅταν συνεβείη κινήματος ἐγκατέλειψε τὸ εἰς Τρανσυλβανίαν τουρκικὸν στρατόπεδον. Διὰ τοῦ Καστοριανοῦ ἐλήφθη ἡ ἄδεια ἀνεγέρσεως τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Πατριαρχείου Φαναρίου, ὁ-

ταν κατεστράφησαν ἀπὸ πυρκαϊὰ καὶ μὲ δαπάνη τῆς συντεχνίας τῶν γουναράδων, τῆς ὁποίας προήδρευε, ἔγινε ἡ μαρμαρόστρωσις τοῦ ναοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐδώρισε τὸ παγκάρι, μὲ διάκονον ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν, πού ὑπάρχει τῶρα καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφή «Μανουήλ, υἱὸς τοῦ Πέτρου ἐκ Καστορίας».

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καστοριανοῦ οἱ γουναράδες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὲ τὰς σχέσεις τῶν πρὸς σημαίνοντας Ὀθωμανούς, δὲν ἔπαυσαν νὰ φαίνωνται χρησιμοῖ εἰς πατριαρχικά, ἐκκλησιαστικά, σχολικά κ' ἄλλα ζητήματα τῆς ρωμιοσύνης, μὲ δαπάνη τοὺς ἔγινε ἡ ὑδρευσις τοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ ὑδραγωγεῖα, τὰ σημερινὰ «Κίρ Τσεσιμέ», δωρεὰ τοὺς εἶνε τὸ ἐγκόλπιον τῶν Σμάλτων πού φέρει ὁ Πατριάρχης μόνον κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Πάσχα, μὲ δαπάνη τοὺς ἀνηγέρθη ὁ ναῖσκος τῶν Βλαχερνῶν παραπλεύρως τοῦ βυζαντινοῦ Λούσματος, πού ὅλη ἡ περιοχὴ τοῦ ἦτο τὸν 18ον αἰῶνα ἀθιγγανικὸς συνοικισμός, δὲν ἔπαυσαν νὰ συνεισφέρουν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ κοινοῦ καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν συντεχνίαν τους, πού πρὸ πολλοῦ δὲν ὑφίσταται, οἱ διάκονοι τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ εἰς τὰ εἰρηνικά τους ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπαναλαμβάνουν «ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς συντεχνίας τῶν γουναράδων».

